Kuntaliiton lausunto: HE 197/2022 vp

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta 18.10.2022

Ellen Vogt, Kaisa-Maria Kimmel

Yleistä lakiesityksestä

- **Kannatamme ehdotettua muutosta, jossa päihde- ja mielenterveyslait erityislakeina kumotaan osittain ja jatkossa päihde- ja mielenterveyspalvelut järjestetään itsemääräämisoikeutta rajoittavia säännöksiä lukuun ottamatta yleislainsäädännön perusteella**
  - Yleislaissa sääntely ei voi olla yhtä yksityiskohtaista kuin erityislaissa
- Terveydenhuoltolakiin ehdotetut muutokset näyttäytyvät selkeämpinä ja myös kattavammin rahoitettuina kuin sosiaalihuoltolakiin ehdotetut muutokset
  - Erityisen hyvää terveydenhuollon roolin selkeytyminen päihdehoidossa
- Sosiaalihuoltolain osalta kiinnitämme huomiota 3 lukuun ehdotettuun päällekkäiseen sääntelyyn ja palvelujen kiinnittämiseen toteutettavaksi ”sosiaalityön ja -ohjauksen keinoin”
  - Miksi itsenäistä päätöksentekoa edellyttävistä palveluista säädetään keinojen muodossa sekä vielä uudestaan toista palvelua kuvaavassa säännöksissä?
- Onko päihdehuoltolain 9 §:n mukainen sisältö varmasti sisällytetty esitykseen?
  - Laaja-alainen viranomaisyhteistyö on yksi keskeinen osa päihteiden käytön ehkäisyä ja korjaaviin toimiin ryhtymistä sekä niiden hoitamista

Taloudelliset vaikutukset

- Lakiesityksen toimeenpanolle on varattu vain 18 miljoonan euron määräraha, joka näyttäytyy varsin pienenä joidenkin ehdotettujen säännösten kohdalla
- Rahoituksen jakautuminen koko vuoden tasossa:
  - **Etsivä työ → uusi tehtävä → 1-3 sosionomia/hyvinvointialue → 2,04 miljoonaa euroa**
  - **Päiväkeskustoiminta → uusi tehtävä → nyt arvioitu vain 15 % asiakaslisäys! → 0,75 miljoonaa euroa**
  - Työnohjaus → 0,7 miljoonaa euroa
  - Liikkuva ja kotiin vietävä päihdehoito → 0,74 miljoonaa euroa
  - **Liikkuva ja kotiin vietävä mielenterveyden hoito → 9 miljoonaa euroa**
  - Laitoshoidosta avohoitoon siirtyminen → 2,99 miljoonaa euroa
  - Nuorisopsykiatrialta aikuispsykiatrialle siirtyminen → 1,78 euroa
- **Onko määrärahojen kohdistaminen esityksen sisällä onnistunut ja turvaako rahoitus uusien ehdotettujen palvelujen toimeenpanon?**
  - Merkittävänä painopisteenä rahoituksen kohdentamisessa vaikuttaisi olevan mielenterveyspalvelut
  - Alle 18-vuotiaiden palveluihin ei ole kohdennettu lainkaan rahoitusta

Muusta riippuvuuskäyttäytymisestä aiheutuva tuen tarve (11 §:n 8 kohta)

- Ehdotus on merkittävä, konkreettinen ja periaatteellinen laajennus lakisääteiseen sosiaalihuollon järjestämistehtävään
  - Tehtävän laajennusta ei ole huomioitu taloudellisten vaikutusten arvioinnissa eikä esitetyissä määrärahoissa
- **Kannatamme muun riippuvuuskäyttäytymisen tuomista päihteiden ongelmakäytön rinnalle lainsäädäntöön**
- **Mutta**
  - muuta riippuvuuskäyttäytymistä ei ole aiemmin asetettu päihdehuolto- tai sosiaalihuoltolaissa sosiaalihuollon tehtäväksi, eikä muuta riippuvuuskäyttäytymistä lisätty myöskään ehkäisevän päihdetyön lainsäädäntöön raittiuslakia uudistettaessa
  - Päihdehuoltolaki 2 §: ”*Päihteellä tarkoitetaan tässä laissa alkoholijuomaa sekä muuta päihtymistarkoituksessa käytettävää ainetta*”
- **Katsomme, että laajennuksen vaikutuksista tulisi tehdä huolelliset vaikutusarviot ja ohjata laajentuvaan tehtävään riittävät resurssit. Mikäli näin ei voida toimia, laajennus tulee poistaa tässä vaiheessa esityksestä ja asettaa tämä laajeneva tehtävä vasta sitten, kun siihen voidaan ohjata tehtävän edellyttämät resurssit**

Alaikäisten palveluihin ei uudistuksessa panosteta

- Alaikäisten päihdehoitoa toteutetaan tällä hetkellä yleislakien varassa
  - Käytännössä johtanut siihen, että lastensuojelusta ja sijaishuollosta on tullut korvaava palvelu puuttuville lasten mielenterveys- ja erityisesti päihdepalveluille
  - Päihdesairauden arviointi, hoito mahdollisine lääkkeellisine vieroituksineen ja kuntoutus ovat terveydenhuollon palveluja
- **Näkemyksemme mukaan alle 18-vuotiaiden päihdehoidon parantamiseen olisi tässä uudistuksessa tullut erikseen hakea ratkaisuja**
- **Tästä syystä ehdotamme terveydenhuoltolain 28 §:ään uutta toiseksi viimeistä momenttia**
  - ***”Alle 18-vuotiaalle potilaalle on turvattava hänen terveydentilansa edellyttämä päihde- ja riippuvuushoito, mukaan lukien lääkkeellinen vieroitus ja kuntoutus.”***
- Lisäksi tälle ehdotetulle tehtävälle olisi osoitettava lakiesitykselle varatuista määrärahoista riittävä rahoitus.

Sosiaalihuoltolaki

- **Kannatamme 24 § Päihde- ja riippuvuustyö ja 25 § Mielenterveystyö -säännösten säilyttämistä 3 luvussa**
  - **Vastustamme kuitenkin ehdottomasti 24 a §:n Päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut sekä 25 a §:n Mielenterveystyön palvelut lisäämistä 3 lukuun**
    - Kumpikin säännös on päällekkäinen sekä 24 ja 25 §:ien että luvussa jo muutoin säädettyjen palvelutehtävien kanssa
    - Ei ole tarkoituksenmukaista säätää useita kertoja käytännössä samasta asiasta
- **Lisäksi ehdotamme, että ehdotettu 24 b §:n mukainen päiväkeskustoiminta siirretään 2 lukuun uuden ehdotetun 7 a §:n yhteyteen**
  - Nyt ehdotus on lain systematiikan vastainen, koska siitä ei tehdä päätöstä
  - Sopisi erinomaisesti sisällöltään ja tarkoitukseltaan yhteisösosiaalityön ja etsivän työn säännöksien ja tehtävien yhteyteen
- **Mielenterveystyötä koskevassa 25.4 §:ssä sanaparia ”ehkäisevä mielenterveystyö” ehdotamme päivitettäväksi muotoon ”mielenterveyttä edistävä työ”**

Terveydenhuoltolaki

27 § Mielenterveyden hoito

- Pykälään tulee palauttaa 1. momentti: ”Hyvinvointialueen on järjestettävä alueensa asukkaiden mielenterveyden hoito.”
- Esitämme monimuotoisia palveluja koskevan kirjauksen poistamista

28 § Päihde- ja riippuvuushoito

- Pykälään tulee palauttaa 1. momentti: ”Hyvinvointialueen on järjestettävä alueensa asukkaiden päihde- ja riippuvuushoito.”
- Esitämme monimuotoisia palveluja koskevan kirjauksen poistamista

Terveydenhuoltolain 50 b § ja sosiaalihuoltolain 29 b §

- Pidämme esitettyjä säännöksiä tarpeettomia ja esitämme näiden pykälien poistamista

Asiakasmaksulaki

- Esitetystä 4.1 § 1 kohdasta tulee poistaa viittaus päihdetyön päiväkeskuspalveluun
- Esitämme, että asiakasmaksulain 4.1 §:n 7 kohdassa viitattaisiin 24 §:ään 24 a §:n sijaan
- Esitämme, että asiakasmaksulain 1 §:n soveltamisalaa täydennetään siten, että se kattaisi myös Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän:

  ”Mitä tässä laissa säädetään hyvinvointialueesta sovelletaan Helsingin kaupunkiin ja HUS-yhtymään siltä osin kuin ne järjestävät sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain (615/2021) mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuoltoa.”

Lopuksi

- Pyydämme sosiaali- ja terveysvaliokuntaa tekemään esitykseen lausunnossamme esitetyt muutokset
- Esitämme mm. taloudellisten vaikutusten arvioinnin täsmentämistä, riittäviä määrärahoja sekä **voimaantulon siirtämistä pääosin alkamaan 1.1.2024**